

Hudba a její význam pro rozvoj duchovního života

Absolventská práce LŠ Protos

Veronika Hamplová - Ijáček

6.8.2017

Obsah

Úvod.....	3
1. Podoby hudby	5
2. Hra na nástroj.....	6
3. Hudba při rituálech	7
4. Duchovní hudba.....	8
5. Zpěv pro radost	9
6. Reprodukovaná hudba	11
Závěr	13
Přílohy.....	14
O stavbě světa (Nezmaři).....	14
Námořník (Asonance).....	15
Další písně.....	16

Úvod

S hudbou se setkáváme v dnešní době snad na každém kroku. Ač si to někdy plně neuvědomujeme, má na nás velký vliv. Tato práce si dala za cíl zmapovat, jaký tento vliv je a jaký má význam pro rozvoj duchovního života.

Chceme-li se však věnovat tomuto komplexnímu tématu, je třeba si jej nějak rozdělit. Tomuto dělení se věnuje první kapitola této práce. Podle míry aktivního zapojení do vytváření hudby bylo vytvořeno několik kategorií. Tyto kategorie vedou od soustavné a vedené hry na hudební nástroj, která nám dává zvláštní příležitost k rozvoji, přes hudbu využívanou při rituálech a hudbu duchovní, která má svá specifika, až k posledním dvěma skupinám, které tvoří zpěv pro radost (hlavní pozornost je věnována tomu s kytarou) a hudba reprodukováná, kde je nejmenší podíl účasti.

V dalších kapitolách jsou rozebírány výše zmíněné kategorie, každé z nich je věnován samostatný oddíl. Jako první se zabýváme hrou na nástroj. Tato činnost klade na rozvoj člověka naprosto specifické nároky. V této práci nás nezajímá, jak velký význam má hra pro vývoj jemné motoriky, případně jak může pomáhat hra na dechové nástroje při léčbě astmatu. O této problematice si lze přečíst mnoho studií, ale našeho tématu se toto netýká. Nás zajímá spíše to, jak nás ovlivňuje hra psychicky, jak nám napomáhá k duševnímu rozvoji, který je pak naprosto nezbytný k rozvoji duchovnímu.

Kapitola následující reflektuje význam rituálů pro duchovní rozvoj, a jak průběhu rituálů napomáhá, když je jejich součástí hudba. Ta je často totiž poměrně významným zpestřením, které nám umožňuje lépe si uvědomit, že teď se děje něco významného, že teď bychom měli něčemu věnovat pozornost.

Zvláštní kapitola je věnována hudbě duchovní. Velká část se pak zabývá hudbou liturgickou, jaké jsou její typy a jaký byl její vývoj po druhém vatikánském koncilu, kdy bylo umožněno používání mateřského jazyka jako liturgického. Zbytek je věnován dalším příležitostem, při kterých se s liturgickou hudbou můžeme setkat.

Pátá kapitola popisuje to, co bychom mohli nazvat zpěvem pro radost. Pozornost se zaměřuje hlavně na zpěv s kytarou a výběr písniček. Ten může mít totiž velký význam pro naše celkové vnímání světa i pro náš duchovní život. Písničky bychom neměli posuzovat jen podle toho, zda se nám líbí jejich melodie, ale zamyslet bychom se měli také nad jejich slovy a nad tím, jakou vysílají zprávu o světě.

Poslední kapitola se zabývá hudbou reprodukovanou. Ukazuje, jak ji lze využít pro účely navození potřebné atmosféry. Konkrétně se pak věnuje případu krásné hudby a možnosti využít ji jako úvod k meditaci. Je zde rozebíráno dilema, zda používat reprodukovanou, když ji snadno můžeme nahradit živou či jestli se raději neobejít bez ní.

Velkou inspirací pro mě byla brožurka vydaná jako zvláštní tematické číslo časopisu Skauting Nikdy nekončící dobrodružství¹. Další zdroje, které jsem využila k psaní o hudbě duchovní, se týkají druhého vatikánského koncilu. Prvním z nich je konstituce Sacrosanctum Concilium², která se věnuje reformě liturgie. Druhou z nich je kniha Letnice dvacátého století: Druhý vatikánský koncil a české země³. Jak již název napovídá, jedná se o popis toho, jak se výsledky druhého vatikánského koncilu promítly do českých zemí.

¹ Jiří ZAJÍC – Edy a kol., *Nikdy nekončící dobrodružství: Metodický průvodce rozvojem duchovního života*, Praha 2008.

² *Sacrosanctum Concilium*, http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/index.htm

³ BALÍK, Stanislav – HANUŠ, Jiří, *Letnice dvacátého století: Druhý vatikánský koncil a české země*, Brno 2012.

1. Podoby hudby

Hudba je v dnešní době běžnou součástí lidského života. Setkáváme se s ní, zvláště ve městech, téměř na každém kroku. Když se ptáme, jak může hudba ovlivnit rozvoj našeho duchovního života, musíme se nejprve podívat na to, v jakých formách se s ní setkáváme. Je totiž velký rozdíl, jestli se jí věnujeme aktivně, ať již hrou na hudební nástroj nebo třeba zpěvem při práci, či jen znechuceně posloucháme to, co vyhrávají v obchodě, protože někde to jídlo koupit musíme.

První formou, při které se pravděpodobně nejvíce soustředíme na to, co se nám hudba snaží sdělit, je hra na hudební nástroj a zpěv. Nemám teď na mysli pobrukování si nějaké melodie, která nám zrovna uvízla v hlavě nebo bezmyšlenkovité drnkání na kytaru. Myslím tu soustavnou, soustředěnou a pravidelnou činnost, která má za cíl neustále se zlepšovat ve hře na daný nástroj, případně alespoň udržovat již dosaženou úroveň. Velmi pomáhá, když je hra vedená nějakým učitelem, jelikož ten pomáhá překonat hranici pouhého technického zvládnutí a vede svého žáka k uvědomělé interpretaci.

Druhou podobou, kde se setkáváme s hudbou, jsou různé rituály, slavnosti, tradice a další podobné situace. Zde se už dostáváme k pomezí mezi aktivní účastí a více či méně pasivním poslechem. Je zde často velmi jasně určeno, kdy a co se má zpívat, kdy se má jen poslouchat a jak se při tom máme chovat. Sem patří různé situace od těch, které si již často ani neuvědomujeme a které má každý člověk vlastní, jako třeba ranní rituál vstávání, až po slavnostní nástupy a slibové ohně.

Samostatná kapitola je věnována hudbě duchovní. Ta by se sice dala zařadit do předcházející kategorie, ale má natolik specifický význam ohledně rozvoje duchovního života, že si vlastní kapitolu zaslouží.

Následující forma je z pohledu účasti na tvorbě téměř totožná s hudbou v rituálech. Také zde se prolíná poslech s hrou a zpěvem. Je však výrazně méně spoutána pravidly, není jasně dané, že teď mají všichni zpívat a teď by měli všichni jen poslouchat. Nyní přichází na řadu to, s čím se ve skautském životě setkáváme velmi často. Na řadu totiž přichází veškeré zpívání si pro radost, večery u ohně s kytarou, večery s kytarou bez ohně, zpěv při práci, prozpěvování si do kroku a mnoho dalšího. Zde dochází k utužování přátelství, nikdo nikoho nesoudí podle toho, jestli zpívá správně. Hlavní je, aby si všichni, kdo chtějí, mohli zazpívat a aby si to všichni užili.

Do poslední kategorie patří hudba reprodukováná, případně účast na koncertech a dalších hudebních produkcích. Tato kategorie je asi nejvíce závislá na osobním vkusu

jednotlivce. Většinou si totiž každý sám za sebe vybírá, co bude poslouchat a jakého koncertu se zúčastní. Tato hudba však může být využita i k navození určité atmosféry. Otázkou, kterou si musí zodpovědět každý sám za sebe, však zůstává, kdy opravdu reprodukovanou hudbu k tomuto potřebujeme.

2. Hra na nástroj

Hra na nástroj je jedna z činností, která nás rozvíjí poměrně všestranně. Významného posunu dochází nejen jemná motorika, ale také mnoho jiných schopností a vlastností. Některé z nich jsou naprosto zřejmé, jako například trpělivost či soustředění, jiné si uvědomíme, až když se hlouběji zamyslíme. Mezi tyto rozvíjené prvky patří například samostatnost, ale u většiny nástrojů i spolupráce.

Samostatnost se rozvíjí hlavně při nácviku. I když totiž děti zpočátku cvičí pod dozorem rodičů, stále vše musí zahrát a provést samy. Později je pak žákům přenechávána čím dál větší volnost při nácviku skladeb, až by postupně měli být schopni zahrát to, co se jim líbí, aniž by k tomu potřebovali pomoc učitele.

Spolupráce se rozvíjí u naprosté většiny nástrojů, snad jen u některých klavíristů na ni není kladen takový důraz. Velká část skladeb (mimo klavírní) je totiž psána pro sólový nástroj a doprovod (který bývá buď orchestrální, nebo častěji klavírní). Mezi klavíristy sice existují nějaké čtyřruční skladby a doprovody k sólovým nástrojům, ale hlavní část je psána pro sólový klavír.

Spolupráce je rozvíjena také v různých komorních či orchestrálních tělesech. Komorní uskupení jsou pro rozvoj spolupráce asi nejvhodnější. V rámci tria, kvarteta nebo třeba okteta hraje každý sám za sebe, na rozdíl od orchestru s ním nikdo nemá stejný part. Zároveň ale musí při hře vnímat i to, co hrají ostatní a jak to hrají ostatní. Takto malá tělesa by měla být nejen dobře sehraná, ale i schopná reagovat na sebe a vzájemně se při hře inspirovat.

Další důležitou věcí, která se hrou na nástroj rozvíjí, je překonávání strachu. Každý hudebník si musí stále znovu zvykat na vystupování před lidmi. Někdo radši hraje svým kamarádům, jiný před anonymním davem. Před každým vystoupením se však téměř u všech vystupujících objeví nervozita, v hlavě stále hlodají pochyby, jestli se nespletou a co když se spletou. V tuto chvíli je pak hlavně u začátečníků důležitý přístup rodičů a učitele. Ti mají možnost dítěti pomoci pracovat s nervozitou a strach překonat. Klíčovými však nejsou většinou jen okamžiky před vystoupením. Velmi velký význam má i reakce na vystoupení. Ta může velmi výrazně ovlivnit vývoj sebevědomí dítěte. Když po každém koncertu přijdou slova, jak bylo všechno úžasné, dítě začne pochybovat o tom, co je ještě myšleno upřímně a

kdy už je to jen snaha zakrýt neúspěch, případně nebudou schopny uznat chybu. Na druhou stranu nemá význam věnovat se jen tomu, co bylo na vystoupení špatně. Tímto přístupem bychom dosáhli jen toho, že dítě nebude chtít vystupovat již nikdy. Pro vývoj zdravého sebevědomí je vhodné říci, co se při vystoupení konkrétně povedlo, až potom teprve přijít s tím, co by bylo dobré do dalšího vystoupení docvičit či vylepšit.

Hra na nástroj také pomáhá ventilovat emoce. Na jednu stranu se musíme poměrně hodně soustředit na samotnou hru, takže nám hlavou neběží poznámky, kterými se jen ještě více rozčilujeme. Na stranu druhou vkládáme vždy do hry něco ze sebe. Většinou to jsou momentální emoce, které často ovlivňují výběr toho, co hrajeme. Velké fortissimo nám tak může pomoci vybit si vztek, plačtivé legato nám může pomoci prožít si smutek díky tomu se z něj pak lépe dostat, rozverná staccata pak podporují veselou náladu. Podobných příkladů bychom mohli najít mnoho. Důležité však je, jít do hry s plným nasazením.

3. Hudba při rituálech

Rituály zaujímají v duchovním i běžném životě člověka poměrně významnou pozici. Často si toho nejsme vědomi, ale jsou neodmyslitelnou součástí našeho života. Například každé ráno naše vypadá téměř totožně. Rituály nám umožňují vytvořit si řád v chaosu okolního světa. Hudba pak napomáhá zvýraznit důležitost určitých momentů, které jsou něčím významné. Když například zpíváme na nástupu při vyvěšování nebo naopak spouštění vlajky, nejenže tím vzdáváme úctu státnímu symbolu, ale je to i upozorněním: „Teď dávej pozor, je to důležité.“

Každý rituál vyžaduje jinou hudbu. Když zahajujeme slavnostní ohně, je mnohem lepší zpívat Červená se line záře než například Večerku. Podobně by pak mnohé asi zaskočilo, kdyby při předávání olympijských medailí místo státní hymny zazněl Offenbachův Kankán. Z tohoto hlediska má hudba v rituálech nezastupitelnou pozici. Když je potřeba, navodí slavnostní atmosféru, někdy vyjadřuje vzdání úcty státnímu symbolu, jindy nám zase pomáhá, abychom se usebrali a zamysleli se. Musí však být vybrána správně, jinak s její pomocí můžeme dosáhnout úplně jiného výsledku, než jsme původně zamýšleli.

Hudba u rituálů obsahuje jedno velmi zajímavé téma. Je jím výběr písní pro ranní a večerní nástup. Pro vztyčování vlajky se všechna střediska, která znám, shodují ve výběru junácké hymny. Někdo zpívá jen první sloku, jinde se zpívají dvě, ale snad všichni ráno zdraví den a vlajku se slovy o pouti, která před námi vede k cíli. Ta nám připomínají, že náš život je cesta. Zároveň nás tato píseň upozorňuje a vyzývá, abychom se po této cestě pustili, že má cíl, ke kterému můžeme směřovat.

Čím se však často jednotlivá střediska či dokonce jednotlivé oddíly odlišují, je píseň, kterou zpívají na večerním nástupu při spouštění vlajky. Někde zpívají státní hymnu, jinde Večerku. V našem oddíle se většinou zpívá druhá sloka junácké hymny. Někdy ale zpíváme místo ní hymnu skautek. Obě tyto varianty mají své duchovní poselství. Druhá sloka junácké hymny nám slovy „buď připraven k obraně (D)dobra a (K)krásy“ připomíná skautské heslo a přibližuje nám jej. Hymna skautek nám zase připomíná některé ideály. Opět je zde nám upřesňuje náš cíl. Míříme za obzor, kde je nový svět, ideální. Zní zde jen pravda, přátelství zde rozkvétá a vítězí láska. A znovu zaznívá připomenutí „lásku rozdávat, všechněm pomáhat je skautek ideál“. Nakonec jsme ustálili výběr na druhé sloce junácké hymny a hymnu skautek si necháváme pro zvláštní příležitosti.

4. Duchovní hudba

Duchovní hudba může znamenat pro každého asi něco trochu jiného. Pro někoho to může znamenat jakoukoliv písničku, nad kterou se můžeme zamyslet, jiný si pod tímto pojmem zase představí jen hudbu nábožensky zaměřenou. Já zde rozebírám právě tu náboženskou s největší pozorností zaměřenou na hudbu liturgickou.

Hudebníci, kteří hudbu ke mši obstarávají, se dělí do několika táborů. Po druhém vatikánském koncilu vznikl problém, který do té doby nebylo třeba řešit. V rámci konstituce o liturgii Sacrosanctum Concilium bylo povoleno konat bohoslužby v mateřském jazyce namísto latiny. Zároveň koncil vybízí k podpoře zapojování laiků při mši, mj. při zpěvu, kde do té doby fungovala výhradně mužská schola, jež tuto službu obstarávala. Toto s sebou však přineslo nutnost vytvořit nové písně, ale co se mělo zpívat do té doby? Katolické liturgické písně tehdy neexistovaly. Jistě, byly zde ty evangelické, ale to nebylo všem po chuti. Další, co přicházelo v úvahu, byly tradiční zbožné písně (obsah dnešního Kancionálu), avšak tyto zase nebyly skládány pro bohoslužebné účely. V mnohých kostelech tak často zazní před evangeliem místo aleluja doplněného o antifonu jen další sloka písně, která nemívá s evangeliem nic společného.

Postupem času se ale prosadil ještě jeden směr liturgické hudby, jehož plodů dnes využívá hodně lidí, kteří připravují písně k bohoslužbám pro děti. Jedná se o fenomén tzv. rytmických bohoslužeb, kde je vedoucím nástrojem kytara. Zpočátku měla velký problém, aby mohla být využívána při mších. Přestože totiž často může být text písně vhodnější pro danou bohoslužbu než text písně kancionálové, kytara je stále pro mnohé nástrojem, který není dostatečně důstojný k oslavě Boha a který patří k táboráku, ne do kostela.

Čím by se tedy měla liturgická hudba řídit? Měla by se vztahovat ke čtením příslušným danému dni. Mezi prvním a druhým čtením by měl zaznít příslušný žalm a před evangeliem aleluja. Na závěr pak bývá zařazena píseň mariánská.

Na závěr této kapitoly bych chtěla zmínit ještě dvě příležitosti, kde se můžeme setkat s duchovní hudbou třeba na táboře. První z nich je zpěv před jídlem. Toto rozhodně není zvykem na všech táborech a možná právě proto o tom píši. Je totiž pěkné popřát si společně dobrou chuť, a když je toto přání ještě doplněno o společné poděkování za jídlo písničkou, je to ještě pěknější.

V našem oddíle před jídlem střídáme různé písničky. Jednou z mých nejoblíbenějších je Za všechnu krásu života. Slova této krátké písně zní: „Za všechnu krásu života, v níž zračí se tvá štědrota, za každý žití okamžik můj, Pane můj, náš vroucí dík.“ A proč patří mezi mé nejoblíbenější? Člověk si při ní může uvědomit, že je v našem životě mnoho krásného, za co bychom měli být vděční. Že každý okamžik našeho života je nám dán a my za něj děkujeme. Jedinou nevýhodou této písničky je její melodie. Ta je sice krásná, ale má velký rozsah, a tak je obtížné nasadit tak, aby se děti neškrtily dole a vedoucí nahoře.

Poslední, čeho bych se chtěla v této kapitole dotknout, je další pěkná tradice, která se v našem středisku drží. Jedná se o večerní modlitby. Po večerním nástupu se vždy zájemci odeberou do lesní kapličky k večerní modlitbě. Ta je z každé strany ohrazena písní. Jednak zahájíme modlitbu prosbou ke svatému Václavovi (Svatý Václave) a na závěr se poručíme do ochrany Panny Marie (Salve Regina), současně se děti nejpozději v průběhu zklidní a ví, že teď se mají soustředit na modlitbu.

5. Zpěv pro radost

Pro radost si zpíváme buď jen tak, nebo při nějaké jiné činnosti (při práci, do kroku a podobně). Pro zpívání si pro radost je velmi příjemným společníkem kytara. Když si večer sedneme k ohýnku a někdo vytáhne kytaru, hned je lepší nálada. I tyto večery mají však svá úskalí. Myslet na ně by měl hlavně kytarista, případně ten, kdo vytváří zpěvník. Mnoho lidí například posuzuje písničku jen podle toho, zda se jim líbí její melodie. Ano, i ta je důležitá, ale to, čemu bychom měli věnovat největší pozornost, je text.

Každá písnička má nějaké sdělení, případně nějaký děj. Na nás pak je, abychom posoudili, zda je vhodné, abychom ji zařadili do zpěvníku. Je snad samozřejmé, že když se v textu vyskytují sprostá slova, měli bychom se písničce vyhnout velkým obloukem nebo v ní alespoň tato slova nahradit slušnými. Vždyť se snažíme děti přimět k tomu, aby je ze svého slovníku úplně vyřadili, tak jim přeci nepůjdeme špatným příkladem.

Když tedy vyřadíme z výběru tyto písničky, měli bychom se zaměřit na jejich sdělení. Ačkoliv to někomu může přijít zbytečné, právě toto nás může podvědomě ovlivnit. Když budeme zařazovat jen pesimistické a smutné písničky, tak mohou i děti nabýt dojmu, že i život je takový. Některým písničkám bychom se kvůli jejich obsahu měli úplně vyhnout. Mělo by platit pravidlo, že to, co bychom dětem neříkali, by nemělo zaznít ani v písničce. Naopak to, co bychom dětem rádi sdělili, se hodí opakovat i v písničkách. Vzhledem k tomu, že vhodných písniček je vždy nedostatek, protože ty se časem ozpívají a většinou nemáme nikoho, kdo by nám skládal nové, bývá nezbytné zařadit do repertoáru i některé další, které už nevyhovují našim požadavkům zcela, ale jen částečně. Ty by však neměly u ohně tvořit souvislý blok, nýbrž by měly být prostřídáné s jinými.

Za vhodnou považuji například písničku O stavbě světa⁴ od Nezmarů na melodii písně No Easy Walk To Freedom, kterou zpívali Peter, Paul and Mary. Tato písnička ve čtyřech slokách vtipně shrnuje některé biblické události, ve kterých se něco staví. Písnička se hodí nejen k táboráku, ale také například jako budíček pro povzbuzení k práci (zvláště pokud chceme ostatním připomenout, že je dnes čeká budovatelská práce).

Jinou písničkou, která může být vhodná, ale u nás často vyvolá diskuzi ohledně zprávy, kterou předává, je Námořník⁵ od skupiny Asonance. V této písničce se zcela prvoplánově opěvuje věrnost dívky, která sedm dlouhých let čeká na svého milého. Problém nastává po sedmi letech, kdy se námořník vrací, dívka ho nepozná, a tak se muž rozhodne vyzkoušet věrnost své milé a nabízí jí sňatek. Zde totiž vyvstává otázka, do jaké míry je toto jeho chování morální. Jemu totiž nestačí odpověď, že už má milého. On se ještě vyptává dál. A co když zemřel? Co když si našel někoho jiného? A až poté se jí dá poznat. Tato drobná diskuze nám ovšem nezabraňuje zařadit tuto písničku do zpěvníku, jelikož tyto možné další významy jsou poměrně skryté pod hlavní zprávou, že je možné zůstat po dlouhá léta věrný.

Podobnou pozornost bychom měli věnovat i tomu, co si zpíváme do kroku či při práci, i když tam je zpěv mnohem spontánnější. Zde je výhoda v tom, že jsou většinou vybírány písničky veselé a rytmické, takže předávání pesimismu příliš nehrozí. I zde však hrozí, že se výběr písniček poněkud zvrhne, a zde je pak na vedoucím, aby nahodil písničky vhodnější.

Přestože se po přečtení těchto řádků může zdát, že by snad bylo jednodušší nezpívat s dětmi vůbec, abychom je nezkazili nějakou nedostatečně vhodnou písničkou, je dobré s dětmi zpívat. Když se budeme při výběru písniček alespoň trochu snažit (jako možnou pomoc nabízím tabulku v přílohách, kde k jednotlivým písním z běžných zpěvníků připojuji

⁴ viz Přílohy

⁵ viz Přílohy

svůj názor na to, co se nám snaží předat, případně jakým způsobem jsou problematické), tak pořád nabízíme nějakou alternativu k tomu, co se hraje v rádiu nebo co je hitem ve třídě.

6. Reprodukovaná hudba

Pasivně přijímaná hudba je forma, se kterou se dnes setkáme asi nejčastěji, ať již jdeme na nějaký koncert nebo si jen pustíme hudbu do sluchátek. Většinou tohle všechno děláme proto, že hudba nějak ovlivňuje naši náladu. Toho se dá využít, když chceme vytvořit nějakou atmosféru. Když chceme podpořit napínavost situace, nejspíše využijeme hudbu z nějakého napínavého filmu. Naopak když se nám hodí klidná atmosféra, pustíme si k tomu nějakou nenáročnou hudbu.

Některé krásné skladby můžeme využít k navození duchovního zážitku. Krása totiž může být jednou z cest k Bohu. Uvědomovali si to již staří stavitelé a umělci při stavbě kostelů. Běžný člověk té doby totiž nerozuměl slovům užívaným při bohoslužbách, protože ty byly slouženy v latině. Co je ale mohlo uchvacovat, byly vjemy umělecké. Také proto bývaly kostely hojně zdobeny a také proto i nás dnes uchvacuje nádhera sakrálních skladeb.

Jako úvod k meditaci, ve které můžeme zažít pocity, že nás něco přesahuje, je možné využít některé skladby. Může se jednat přímo o skladby s duchovní tematikou, ale tento zážitek nám můžou přinést i některé skladby světské. V obou skupinách jich je na výběr celá řada. Chtěla bych zde upozornit na některé z těch méně známých, jelikož ty známější, jako například skladby na slova modlitby Ave Maria od různých autorů (Bach/Gounod, Schubert, Vavilov (často přiřazováno Caccinimu) a mnoha dalších), případně Meditace z Massenetovy opery Thais, Bachův Air či Albinoniho Adagio, napadnou asi poměrně hodně lidí. Co však není tolik známé, ale k úvodu do meditace či k navození pocitu transcendence se výborně může hodit, jsou Růžencové sonáty Franze von Bibera, z nichž nejznámější je Passacaglia. Tento cyklus šestnácti sonát pro sólové housle má tři části po pěti sonátách podle modlitby růžence. Šestnáctou skladbou je pak právě Passacaglia.

Předtím než se však rozhodneme reprodukovat hudbu na skautské akci využít, měli bychom si položit otázku, jestli je to v danou chvíli vhodné. V současné době je technologicky možné pouštět si hudbu v podstatě kdekoliv a pomocí různých melodií můžeme výrazně podpořit atmosféru, kterou chceme navodit. Když jsme ale v přírodě, často si tam jedeme právě od těchto vymožeností odpočinout. Navíc tím můžeme rušit okolní zvěř. Když dětem nedoporučujeme brát si na tábor elektroniku, máme ji využívat sami v míře vyšší než naprosto nezbytné?

Dalším problémem může být i neschopnost vydržet v tichu. Ve městech jsme zvyklí, že nás hudba obklopuje téměř neustále, mnozí bez sluchátek nevyjdou z domu, a i když si člověk nepouští hudbu, tak hluk města je velký. Jakmile přijedeme do přírody, tak je kolem najednou nádherné ticho. Měli bychom si ho hned rušit reprodukovanou hudbou? Když už nějaká hudba, tak máme přeci konečně příležitost zaspívat si z plných plic, aniž bychom někoho rušili.

Závěr

Hudba nás v našem životě provází na každém kroku a může nám pomoci v našem rozvoji. Když hrajeme na nějaký nástroj, rozvíjíme kromě trpělivosti také samostatnost, schopnost spolupráce nebo odvalu vystoupit před lidmi. S hudbou se setkáváme také v rámci různých rituálů, kde má většinou symbolický význam. Vedlejším produktem pak může být to, že si uvědomíme, že se teď děje něco důležitého a dáváme lepší pozor.

Duchovní hudba pomáhá rozvíjet náš duchovní život přímo, pokud se zamyslíme nad tím, co zpíváme. Velkou kapitolou této kategorie je hudba liturgická, která má svá pravidla, kterým bychom měli věnovat při jejím výběru pozornost. Má několik různých podob, a dokud někdo výše postavený nenařídí jinak, je na nás, kterou si vybereme a budeme používat.

Zpěv pro radost je asi nejspontánnější typ hudby. Když však zpíváme s kytarou, většinou výběr písniček leží na kytaristovi. Ten by se měl zamyslet, které písničky jsou vhodné k táborovému ohni a které nejsou. Písničky totiž nenápadně mohou ovlivňovat náš pohled na svět.

Reprodukováná hudba nás ve městech doprovází téměř na každém kroku. Může nám pomoci navodit potřebnou atmosféru. Může nám také pomoci přiblížit se k Bohu či ji lze využít jako úvod k meditaci. Každý by si však měl před jejím využitím pro tyto účely položit otázku, zda je to nutné, případně zda klady z vytvoření atmosféry převažují nad zápory. Měli bychom se sami sebe zeptat, zda si chceme pustit hudbu, když jsme konečně unikli z hluku města.

Přílohy

O stavbě světa (Nezmaři)

C **E**
1. Hospodin-stavitel nakreslil kruh,
Ami **E**
dole buď voda, no a nad ní vzduch,
F **C** **A**
fortel měl a k tomu píli i fôr,
D⁷ **G⁷**
glory-haleluja zapěl andělskej chór.

R: Hřebíků pár a trámů,
hřebíků pár a trámů,
víte už, jak příběh začíná,
každej to kdysi čet' v dějinách.

2. Když Noe viděl, že se kaboní,
pár zeber sehnal a pár pakoní,
přitesal trámy, pak vyztužil kýl,
klidně mohlo tehdy pršet o pár let dýl.

R:

3. Tak běžel čas a vývoj šel dál,
Šalamoun král zem spravoval,
vousy si pohladil, řek': povídám,
ted' hned tady postavte chrám!

R:

4. Sám d'ábel se smál, ví asi svý,
někdo má konečný řešení,
máš-li dost kuráže, tak můžeš jít blíž,
nevinnému staví kříž, staví kříž.

R: *(opakovat dle libosti)*

Námořník (Asonance)

- Ami D Ami**
1. Krásná dívka v zahradě stála,
D Ami
když námořník cestou kolem šel,
C G
chtěla bys, dívko, ženou mou se stát,
Hmi Ami
tak volal na ni, když ji uviděl.
2. Ach, vzácný pane, já nesmím si vás vzít,
vždyť lásku svoji na širém moři mám,
už sedm roků, co mi odešel,
já mu však věčnou věrnost zachovám.
3. A co když dávno v bitvě zahynul,
anebo hrob svůj našel ve vlnách,
co když si dávno jinou dívku vzal
a na tvou lásku sotva vzpomíná.
4. Jestli snad milý v bitvě zahynul,
i já chci zemřít a vedle něj chci spát,
a jestli v moři ztratil život svůj,
pak chci i já život vlnám dát.
5. A jestli jinou krásnou dívku má,
zdraví a štěstí chtěla bych jim přát,
za mořem v dálce Bůh jim požehnej,
ať je jí věrný a ať ji má rád.
6. Vtom námořník dívku obejmul
a její tvář zlíbal tisíckrát,
[: neplač už dál, lásko jediná,
vždyť jsem to já, což mě nepoznáš? :]

Další písně

Jedná se o seznam některých písní, které znám a zároveň je můžeme slyšet u táborových ohňů. Ke každé je připojen poměrně stručný komentář a můj osobní názor na to, zda jsou vhodné pro zařazení do zpěvníku, pokud chceme, aby našim svěřencům něco přinesly. Chtěla bych jen upozornit na to, že každý v textech může najít něco jiného a že je dost možné (či spíše velmi pravděpodobné), že autoři vkládali do svých písní něco úplně jiného, než jsem v nich pak našla já nebo co v nich vidíte vy. Mým cílem je přimět vás k zamyšlení nad tím, co s dětmi zpíváte, a případně vám nabídnout nějaké písničky, které by mohly doplnit vaše zpěvníky.

Do tabulky jsem nezařadila dětské písně, tedy písně, které jsou určeny pro děti předškolního a mladšího školního věku, protože zde nemá význam hovořit o jednotlivých písničkách, ale spíše o jejich autorech. Mezi ně patří například dvojice Zdeněk Svěrák a Jaroslav Uhlíř, dále pak Emanuel Frynta, Jan Vodňanský a Pavel Šrut, jejichž texty často zhudebňoval Petr Skoumal. Problém těchto písniček však je, že jakmile dítě dosáhne určitého věku, začnou mu připadat dětinské a bude mu pravděpodobně trapné je zpívat.

Písnička	Autor	Popis
Ach, Bože z nebe	Čechomor	Přesto (nebo možná právě proto), že se jedná o píseň lidovou, myslím si, že je nevhodná pro zpěvník na skautskou akci. Myslím si, že slova „Aj Bože z nebe, já prosím tebe, starého muža mám. Rač mně ho vzáti, jiného dáti, ať hříchu nepáchám.“ a poslední sloka zakončená „na jeho hrobě vyskočím sobě“ by nás měly přimět minimálně k zamyšlení, co vlastně tato písnička říká a jestli toto poselství chceme předat dál. Zařazení této písně do zpěvníku by mělo význam jen v případě, že bychom chtěli demonstrovat na ukázce způsob uvažování v dřívějších dobách a princip vzniku lidových písní.
Amazonka	Hop Trop	Písnička vyjadřuje skepsi ze života a z toho, že se většina z nás v průběhu života mění a nemusí to být vždy jen k lepšímu. Přesto si myslím, že je možné zařadit písničku do zpěvníku, i když spíše pro starší.

Anděl	K. Kryl	Svoboda je důležitá pro každého z nás. Když se však rozhodneme někomu k ní dopomoci, měli bychom také počítat s tím, že nově nabyté svobody může využít k tomu, aby nás opustil. Písnička vyjadřuje nejistotu budoucnosti a obavy z toho, co ještě může přijít. I přes nepřízeň osudu je zde však drobná jiskřička naděje. Je možné ji zařadit do zpěvníku pro starší, ale ideálně s nějakým komentářem.
A té Rehradice	Čechomor	Lidová píseň zabývající se typickým tématem odloučení od milované osoby. Dala by se zařadit do programového bloku pro starší o tom, jak vznikaly lidové písně a jaké jsou jejich nejčastější náměty.
Boží mlýny	Spirituál kvintet	Písnička vyjadřuje přesvědčení, že Boží mlýny melou pomalu, ale jistě všem, a že se tedy každý dočká spravedlnosti. Problémovou může být druhá sloka, kde zpěvák vyjadřuje touhu stát se mlynářem, který by věděl, komu kdy přidat či ubrat. Tuto část bychom mohli využít k debatě o možných katastrofách způsobených tím, že si někdo začne přisvojovat právo na souzení druhých.
Bratříčku, zavírej vrátka	Karel Kryl	Poněkud depresivní píseň o roce 1968, nicméně jejímu zařazení do zpěvníku starších dle mého názoru nic nebrání.
Cesta na Island	Wabi Ryvola	Ne vždycky je radno nechat se nalákat do podniku, který na první pohled může vypadat skvěle. A přesně o tom, co může následovat, vypráví tato písnička. Přesto si však myslím, že by ve zpěvníku nemusela nadělat velkou škodu.
Čarodějnice z Amesbury	Asonance	Píseň přibližující tematiku čarodějnických procesů. Při vhodném prostřídání s optimistickými písněmi jejímu zařazení do zpěvníku pro starší nic nebrání, ale měl by ji doprovázet nějaký komentář.

Prokletej vůz (Čtyry bytelný kola)	Greenhorns	Písnička se snaží vtipnou formou popsat, kam může vést, když se bezhlavě ženeme za svými sny bez ohledu na své reálné možnosti. Tuto písničku můžeme bez váhání zařadit do zpěvníku pro mladší.
Dokud se zpívá, ještě se neumřelo	J. Nohavica	Tato písnička je jakýmsi nářkem nad prázdnotí života. Ale dokud jsme ještě schopni si zazpívat, tak pořád existuje naděje, že je možné této prázdnotě života a nepřízni osudu alespoň nějak vzdorovat. Zařadit můžeme do zpěvníku starším.
Dva havrani	Asonance	Zde máme další ukázkou lidové tvořivosti, tentokrát z Britských ostrovů. Jedná se o píseň velmi drsnou, až drastickou, takže přestože by si ji děti jistě velmi oblíbily, měli bychom se jí spíše vyhnout.
Ezop a brabenec	J. Voskovec, J. Werich	Písnička, která nás nabádá k tomu, abychom si udrželi dobrou náladu i v těžkých situacích, které nemůžeme ovlivnit. Písnička je vhodná pro všechny věkové kategorie.
Frankie Dlouhán	J. Nedvěd	Melancholická píseň o tom, že i skvělí lidé jednou zemřou, a pokud „jen“ žili dobrý život a pomáhali ostatním, časem se na ně zapomene. Na druhou stranu ukazuje, že i jeden člověk sám může udělat radost mnoha lidem. Tuto písničku bych určitě do zpěvníku zařadila.
Hercegovina	česká lidová	Tato píseň z 19. století může i s pohybovým doprovodem rozproudit zábavu u táborového ohně. V dnešní době uprchlické krize a šíření nenávisti bychom si na ni však měli dát pozor, případně ji patřičně okomentovat, abychom předešli špatnému pochopení.
Holubí dům	J. Schellinger	Nostalgická vzpomínka na dětství, stesk, že nelze vrátit čas. Do zpěvníku bych ji klidně zařadila, i když by asi mělo větší smysl, kdyby ji zpívali vedoucí dětem.

Hvězda na vrbě	J. Štaidl	Pěkná písnička, která nás vede k tomu, abychom šli za svými sny, i když se nám ne vždy splní. Písničku můžeme zařadit všem věkovým kategoriím.
Chvilé	Hop Trop	Krásná píseň o chvílích, které většinou prožíváme na konci táborového ohně – je již nad ránem, slunce již pomalu vstává, cítíme posekanou trávu a borovou smůlu... Písnička vhodná spíše pro starší.
Jackova píseň	J. Voskovec, J. Werich	Tato písnička nás vtipnou formou poučuje o škodlivosti alkoholu. Můžeme ji zařadit do zpěvníku všech věkových kategorií.
Jarní kurýr	Bratři Ryvolové	Jakmile přijde jaro, lákání přírody je neodolatelné. Člověk mizí na toulky, ale vždy se zase vrátí domů. Jedná se o jednu z mnoha písní, která se věnuje jistou nezakotvenosti v životě, která nás může nutit být neustále v pohybu, a přesto nenacházíme klid. Písnička může vést k zamyšlení o smyslu života, ale spíše pro starší.
Jasná zpráva	Olympic	Píseň o rozchodu, kdy stále vidíme něco, co nám partnera (či v tomto případě partnerku) připomíná. Nemůžeme udělat ani krok, aniž bychom na něco takového narazili. Píseň bych zařadila až od roverů dále.
Krásný je vzduch	J. Hutka	Tato píseň krásně ukazuje, co jsou nejdůležitější hodnoty, za které by skauting měl bojovat a ke kterým by měl vést – pravda, láska, víra a svoboda.
Krutá válka	Spirituál kvintet	Lidská láska může být silnější než strach ze smrti. Písnička je vhodná pro starší.
Lásko	Karel Kryl	Tato píseň patří mezi ty, které se občas na skautských akcích zpívají, ale podle mého názoru na nich nemají co pohledávat. Kryl zde bez jakýchkoliv servítek popisuje způsoby, jakými se vojáci nasazení do boje vyrovnávají s neustálou blízkostí smrti.

Lilie skautská	Taxmeni	Krásná píseň o těžkém životě skautů v době nesvobody. Vhodná pro rovery s tím, že může být součástí debaty o skautské historii.
Míle	W. Matuška	Písnička k zamyšlení, mnohem lepší mi však přijde původní anglická píseň Boba Dylana Blowin' in the wind, která pokládá velmi zajímavé otázky o hodnotě lidského života, a ty nechává viset ve vzduchu, aniž by na ně přinášela odpověď. Jedná se o písničku, kterou sice můžeme zpívat již s dětmi, aniž bychom je tím nějak ohrozili, ale žádoucího efektu zamyšlení dosáhneme až u starších, když je povedeme k tomu, aby začali uvažovat a využili možností, které tato píseň nabízí.
Marnivá sestřenice	J. Suchý	Veselá písnička, která humornou formou připomíná, že vzhled není vše. Může však naznačovat, že ke změně pohledu na svět je nutná špatná zkušenost. Vhodná hlavně pro mladší děti, starší už ji asi tolik neocení.
Nosorožec	Karel Plíhal	Písnička, která se vtipnou formou zabývá některými stereotypy, které se mohou lidem vybavit, když se řekne „manželství po dvaceti letech“. Do zpěvníku bych ji zařadila asi spíše starším, ale myslím, že mladším přinejmenším neublíží.
Omnia vincit amor	Klíč	Písnička, která staví lásku nade vše ostatní, neboť „všechno přemáhá láska“. Do zpěvníku bych ji rozhodně zařadila.
Pramínek vlasů	J. Suchý, J. Šlitr	Tato písnička nás učí snít. Zároveň také ukazuje, jak se dá jemně a nenásilně vyjádřit vztah k milovanému člověku. Do zpěvníku ji dle mého názoru můžeme zařadit všem věkovým kategoriím.
Růžička	Spiritual kvintet	Často se snažíme svým milým splnit, co jim vidíme na očích, ale ti často ani neví, jak s tím naložit. Může vyvolat dojem, že snažit se udělat druhým

		radost je zbytečné. Přesto bychom se o to neměli přestávat pokoušet. Písničku bych do zpěvníku klidně zařadila.
Rosa na kolejích	Wabi Daněk	Další písnička o nezakotvenosti v životě a snahy zaplnit prázdnotu touláním po světě. Do zpěvníku pro starší je dle mého názoru vhodná.
Severní vítr	Z. Svěrák, J. Uhlíř	Písnička je svým poselstvím velmi podobná Čtyřem bytelnejm kolům. Když se za něčím ženeme slepě, tak to často dopadá tak, že narazíme. Písnička vhodná spíše pro mladší. Má sice svůj význam i pro starší, ale obávám se, že ti si často u Svěrákových písniček řeknou „tohle je pro malé děti“.
Tisíc mil	I. Fischer	Píseň, již zpívá člověk, který dlouho bloudil světem, ale nyní je na pokraji svých sil a ví, že se konečně vrací domů. Tuhle písničku bych rozhodně zařadila do svého zpěvníku bez ohledu na věkovou kategorii.
Tři kříže	L. Kučera	Tato písnička nás učí, že i ten největší „padouch“ může litovat toho, co udělal a prosit o odpuštění. Zařadit můžeme klidně i mladším dětem.
Už to nenapravím	Samson	Snaha vyrovnat se s tím, co může způsobit jediný vlak, který ujel. Nabízí se otázka – nechal si ten vlak ujet záměrně? Nebo se snaží jen namluvit sám sobě, že to stejně nemělo cenu? Na druhé straně je zde poměrně trefně popsán uvažování některých žen v situaci, kdy si vyčítají, že si toho příliš nechaly pro sebe, že nevěděly přesně, čeho chtěly dosáhnout. Možná právě kvůli své trefnosti působí celá písnička poněkud depresivně. Do zpěvníku bych ji zařadila až starším.
Zelené pláň	Spirituál kvintet	Další píseň, ve které se zpěvák vyrovnává se ztrátou své milé. Je jistě pochopitelné, proč takovéto písně vznikají. Jejich množství by však mohlo vést

		k přesvědčení, že není možné navázat vztah, který by mohl vydržet. Naopak jiní si pod dojmem z této písničky říci, že nesmí nikdy nikomu podobným způsobem ublížit, a tak by mohli setrvat ve vztahu, i když je jasné, že nemá perspektivu. Písničku můžeme do zpěvníku starším zařadit, ale opět bychom si měli dát pozor na to, abychom ji buď patřičně okomentovali, nebo alespoň
Zlatokop Tom	R. Harnisch	Písnička, která ironicky pohlíží na období zlaté horečky. Do zpěvníku ji můžeme zařadit asi všem věkovým kategoriím, ale myslím si, že ji ocení spíše mladší.
Žízeň	Spirituál kvintet	Touha po pravdě, každý ji má v sobě, ale musí jí nechat prostor.

